

УДК 327(430)''198/20''

Я. Ю. Сергієнко

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ОБ'ЄДНАНОЇ НІМЕЧЧИНИ ЗА ЧАСІВ ПРАВЛІННЯ УРЯДІВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ ТА ГЕРХАРДА ШРЕДЕРА: СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Стаття присвячена аналізу основних векторів зовнішньої політики Об'єднаної Німеччини за часів правління урядів Гельмута Коля (1982-1998 рр.) та Герхарда Шредера (1998-2005 рр.). В матеріалі звертається увага на виокремлення особливостей зовнішньополітичного курсу ФРН в 1990-2005 рр. Проаналізовано різні аспекти відносин країни з провідними міжнародними організаціями. Зроблена спроба порівняльного аналізу політики Гельмута Коля та Герхарда Шредера на міжнародній арені Європи та світу.

Ключові слова: Об'єднана Німеччина, Г. Коль, Г. Шредер, зовнішня політика, європейська інтеграція, безпека.

Поява Об'єднаної Німеччини на мапі світу 3 жовтня 1990 року була важливою подією для міжнародної політики у геостратегічному сенсі. Цей факт відкрив нову сторінку в історії Європи та ознаменував собою фінальний розпад соціалістичного табору, та зміну розкладу геополітичних сил на Європейському континенті. В цьому процесі велику роль зіграли такі країни, як Франція, Велика Британія, Сполучені Штати Америки, а також Федеративна Республіка Німеччина (ФРН) та Радянський Союз. Якщо ж казати про персоналії, то найбільша роль в цьому процесі була у лідера СРСР Михайла Горбачова та тодішнього канцлера ФРН Гельмута Коля.

В останні роки, у зв'язку з тим, що питання європейської інтеграції та політики безпеки стають все більш актуальними, зважаючи на нові виклики, які з'явилися в 90-і рр. XX ст. та на початку XXI ст., інтерес дослідників до зовнішньої політики Об'єднаної Німеччини лише зростає. Це й не дивно, зважаючи на те, що ФРН за невеликий час свого існування стала ключовим гравцем у геостратегічних питаннях.

Метою статті є дослідження особливостей та провідних векторів зовнішньої політики урядів Гельмута Коля та Герхарда Шредера, а також порівняльний аналіз їх діяльності в цій сфері протягом 1990 - 2005 рр. Для досягнення цієї мети автору потрібно виконати ряд завдань, а саме: висвітлити основні віхи розвитку європейського вектору політики ФРН у зазначений період, виділити її ключові особливості, охарактеризувати взаємовідносини з міжнародними організаціями такими, як Організація Північно-атлантичного Договору (НАТО), Європейський Союз (ЄС) та Організація Об'єднаних Націй, порівняти політику двох урядів за вільно обраними критеріями.

В українській історіографії це питання практично не досліджувалося. Велику увагу зазначеній проблематиці приділяють увагу російські вчені. Зокрема, заслуговують на увагу роботи Т. В. Арзаманової [1], А. А. Ахтамзяна [2], Ю. В. Галактіонова [3; 4], О. А. Топоркової [5], Н. П. Пархітько [6], М. Г. Арзаманова [1]. З американських дослідників хотілося б видіти праці З. Бжезинського [7], який досліджує теоретичні засади зовнішньої політики ФРН та її положення відносно інших європейських країн та німецького вченого Б. Бонвеча [3; 4; 8], який намагається комплексно дослідити історію ФРН.

В даній статті автор в якості фундаменту джерельної бази залучає ряд документів та саме на їх основі робить аналіз важливих аспектів зовнішньої політики та політики безпеки Об'єднаної Німеччини у 1990-2005 рр. Зокрема, мова йде про виступи канцлера ФРН Гельмута Коля [9; 10], політичну програму партії "Християнсько-Демократичний союз" [11], "Директиви оборонної політики" (1992) [12], "Біла книга з безпеки та оборони" [13], Стратегічна концепція НАТО (1991) [14], Північноатлантична угода від 4.04.1949 [15], Директиви оборонної політики (2003) [16] тощо.

Поява Об'єднаної Німеччини на світовій політичній карті в результаті "поглинання" ФРН НДР стала однією з найбільших серйозних подій кінця 1980-х – початку 1990-х рр., незважаючи на певну протидію таких держав, як Франція та Велика Британія. Це суттєво змінило баланс сил у Європі, який було встановлено ще після закінчення в 1945 році Другої Світової війни. Однак перед новою державою постав ряд викликів, як в сфері внутрішньої, так і зовнішньої політики. Дуже болючим було питання реінтеграції земель колишньої НДР та перехід цієї частини країни на рейки ринкової економіки. Важливим було питання зміни ролі Об'єднаної Німеччини в системі європейської та світової безпеки, внаслідок того, що об'єднання дозволило стати країні найважливішою державою в Західній Європі [7, с.65-66].

Але політичні кола Німеччини розуміли, що зайняти місце однієї з найвпливовіших держав можна лише в рамках Об'єднаної Європи. Саме тому більшість німецького політикуму почала говорити про те, що ФРН повинна бути складовою частиною Європейського співтовариства. Європейська інтеграція в цьому випадку дала можливість реалізовувати зовнішньополітичні амбіції керівництва ФРН, не під приводом національних інтересів, а якби в рамках загальноєвропейського блага. І головним союзником такої ідеї був Гельмут Коль. Він зазначав, що наявність єдиної Європи є найважливішою умовою збереження миру і свободи в XXI ст., що конче необхідно Німеччині, що розташована в самому центрі європейського континенту для вирішення великої кількості різноманітних внутрішніх проблем, пов'язаних, зокрема, з процесом об'єднання старих і нових федеральних земель [9]. Коль також зазначав важливу роль співпраці зі США, кажучи, що Німеччині потрібна і вона [10]. Провладні кола пішли на певну хитрість і почали прикриватися в своїй в деякій мірі

агресивній зовнішній політиці таким висловом, як "інтереси Німеччини". Хитрість полягала в тому, що ніхто не знав, де вони починаються і якою є їх межа. Це і розв'язало руки уряду Коля в цьому питанні.

Однак, на цей час ще не було якогось єдиного підходу до реалізації зовнішньої політики. Першим важливим документом в цьому стали "Військово-політичні та військово-стратегічні основи та концептуальний основний напрямок перебудови Бундесверу", прийнятий в грудні 1991 року. Цей документ також відомий, як "Доктрина Наумана" - за ім'ям тодішнього головнокомандувача бундесверу Клауса Наумана. Головною ідеєю документу стало положення про гіпотетичну участь Бундесверу у вирішенні різних конфліктів. Треба зазначити, що мова йшла лише про участь під егідою ООН чи НАТО [6, с.320-321]. Доктрина спричинила дуже серйозну дискусію, як в політичних колах ФРН, так і викликала серйозну критику з боку сусідніх країн, зокрема, Франції. Дискусії з цього приводу не вщухали в німецькому суспільстві досить довго. Однак, як влучно висловився Йошка Фішер "нормальною не є та нація, яке не веде дискусій про свою нормальність".

Вже в листопаді 1992 року тодішнім міністром оборони Фолькером Рюе були видані "Директиви оборонної політики", які визначили основні напрямки політики ФРН в сфері безпеки. Прийняття цього документу сам Рюе пояснював сприянням демократизації та соціально-економічним перетворенням в Європі і в світі, в цілому, а також небезпекою, що пов'язана з появою нових конфліктів. А вони є загрозою безпеці держави. Цікавим є той факт, що в документі зазначені три пріоритети політики ФРН у цій сфері:

- захист німців та країни від політичного шантажу та загроз зовнішнього характеру;
- запобігання, стримування та вирішення конфліктів, які можуть нести загрозу цілісності та стабільності держави;
- збереження союзницьких відносин с партнерами по НАТО [12].

Цікаво, що в цьому документі список загроз для ФРН повністю повторює аналогічний список зі Стратегічної концепції НАТО, що була прийнята в 1991 році [14].

Паралельно з цим йшла робота над створенням Європейського союзу. Він був започаткований Маастрихтським договором від 7 лютого 1992 року. Фактично, цей документ не тільки створював нове державне утворення, але і забирав частину суверенітету його членів, передавши їх новим наднаціональним органам. ФРН була дуже зацікавлена в такому об'єднанні не тільки тому, що в ньому бачив серйозні можливості Гельмут Коля, а і тому, що поява такої серйозної організації локомотивом якої стала б Німеччина, лише додало б останній авторитету в світі.

Ще одним напрямком зовнішньої політики ФРН в цей час стала робота в ООН. В 1992 році ФРН була одним з ініціаторів дискусії з приводу реформування Організації Об'єднаних Націй. Тогочасний міністр закордонних справ Клаус Кінкель в одному зі своїх виступів прямо заявив, що Німеччина повинна отримати місце в Радбезі ООН. Треба зазначити, що його претензії не були безпідставними, так як вже на той час немалу частину бюджету ООН складали гроші, які виділялися ФРН [3, с.589-590; 8, с.200-201]. Однак в цьому напрямку німців чекала поразка, причинами якої став конфлікт між іншими членами Радбезу та їх небажання ділитися владою в цьому органі з кимось-ще [2, с.320]. Навіть після цього ФРН проводила активну роботу в рамках миротворчої діяльності ООН. Наприклад, в 1993-1994 роках солдати бундесверу були задіяні в діяльності місії ООН у Сомалі. До цього гуманітарна місія ФРН брала участь в конфлікті у Камбоджі [3, с.592]. Тут треба зазначити, що в редакції Основного закону ФРН від 1990 року була теза про те, що війська бундесверу можуть бути використані лише для самооборони країни від загарбників. Така активізація миротворчої діяльності йшла врозріз з Конституцією і фактично була поза законом. Опоненти Коля не раз звинувачували його в цьому. Стало зрозуміло, що для подальшої участі німецьких миротворців в операціях ООН та НАТО потрібно змінювати закони.

До того ж, навесні 1994 року було прийнято нову редакцію так званої "Білої книги з безпеки та оборони". Саме вона регулювала діяльність ФРН у військовій сфері і є одним з головних зовнішньополітичних документів цієї країни. Саме "Біла книга" стає першим документом в новітній історії ФРН, в якому офіційно допускалася можливість застосування військової сили під егідою ООН, НАТО, ЗЕС чи ОБСЄ для вирішення військових конфліктів. Більшість тез цього документу повністю повторювали ідеї, що були висвітлені "Директивах оборонної політики" [12; 13]. Г. Колю вдалося добитися і зняття заборони на використання бундесверу за кордоном. Це стало можливим завдяки рішенням Конституційного суду ФРН від 12 липня 1994 року про відміну 87 статті Конституції, а також поправки №24 від 1982 року [3, с.591; 4, с.592-593].

В жовтні 1994 року проходять чергові вибори до Бундестагу. Перемогу на них отримала правляча коаліція ХДС/ХСС та СвДП, а канцлером знову стає Гельмут Коль [17]. Треба зазначити, що доволі серйозну конкуренцію йому склав Рудольф Шарпінг із СДПН, що показало Колю, що його внутрішньопартійні позиції значно послабилися. Тому ще за півроку до парламентських перегонів була прийнята нова програма ХДС/ХСС. В ній зазначалося, що "досягнення державної єдності та повного суверенітету означає для Німеччини посилену відповідальність за мир в Європі та світі. Німці готові і розуміють свої права і обов'язки в повній мірі". Згідно з документом, зовнішньополітичні інтереси ФРН віднині були такі:

- політичне об'єднання Європи і поглиблення партнерських відносин з європейськими державами;
- подальший розвиток трансатлантичного партнерства, так як Європа, США і Канада тісно пов'язані між собою спільними демократичними цінностями та інтересами;
- збереження та подальше поглиблення партнерських відносин, насамперед з США [11, с.85-86].

В цьому ж році також електорату було представлений цікавий документ під назвою "план Шойбле - Ламмерса". В цьому документі діячі ХДС запропонували створити так зване "ядро Європи", куди повинні були увійти Франція, Німеччина та країни Бенілюксу. Цей документ викликав шквал жорсткої критики серед інших членів Європейського союзу, зокрема, Великобританії. Уряд Коля звинувачували в спробі обійти усі механізми ЄС та намірі встановити в Євросоюзі німецько-французьке лідерство [11, с.20].

В цей час почалися криваві події в Боснії. Це, в сукупності з рішенням Конституційного суду, викликало у ФРН широку дискусію. Р. Шарпінг виступав за участь бундесверу як у місіях з підтримання миру, так і у місіях з примушення до миру. Це питання розкололо опозиційну СДПН. Домовитись не вдалося. Єдине, з чим були згодні всі її члени - відмова санкціонувати будь-яке використання бундесверу поза рамками традиційної зони відповідальності НАТО без чіткого мандату РБ ООН [6, с.322].

Вже влітку 1995 року солдати бундесверу почали брати участь в операції "Обдумана сила" в рамках місії UNOPROFOR у Боснії. Тут треба зазначити, що ФРН однією з перших визнала незалежність Словенії та Хорватії (15.01.1992), а також вплинула на Європейський союз, який також визнав незалежність вказаних країн, а також Боснії та Герцеговини (9.04.1992).

Чисельність німецького контингенту склала близько 1,7 тисячі осіб. Політичні кола ФРН вирішили, що новій кризі в регіоні краще запобігти, аніж потім боротися з наслідками, які вже і на той час були досить серйозними. [18, с.388; 5, с.160]

А вже в жовтні 1995 року уряд Коля прийняв рішення про участь 4 тисяч солдат у складі міжнародних миротворчих сил на території колишньої Югославії. Кожен рік існування контингенту обходився бюджету ФРН в 600 мільйонів марок. Більшість вояків було розміщено на території Хорватії.

Зважаючи на умови, в яких тоді протікав конфлікт, можна зробити висновок, що Німеччина не скільки намагалася вирішити його, скільки таким чином зробила спробу укріпити своє політичне значення на міжнародній арені.

Наступний, 1996 рік, пройшов під знаком співпраці Бонну та Парижу в рамках розширення інвестиційних програм ЄС, що були прийняті Маастрихтським договором. Це, а також активна діяльність зазначених членів ЄС була втілена в жовтні 1997 року в Амстердамську угоду, яка суттєво розширила права наднаціональних інституцій ЄС у ряді сфер. Документ закріпив основи зовнішньої політики Європейського Союзу і закріпив стратегію розвитку організації на ХХІ століття. [4, с.595]

До речі, в кінці 1996 року було прийнято ще одне рішення по Балканам. 11 грудня 1996 року в Бундестазі розглядалося питання участі трьох тисяч німецьких вояків у складі сил НАТО. При жорсткій позиції уряду в цьому питанні 499 депутатів проголосували "за", а "проти" - лише 93. Гельмуту Колю знову вдалося протягнути своє рішення і таким чином втягнути ФРН в цей конфлікт ще глибше.

Якщо в питаннях зовнішньої політики другу каденцію Коля можна назвати успішною, то ряд проблем у внутрішній політиці уряду вирішити не вдалося. Насамперед, мова йде про те, що процес реінтеграції східних земель суттєво загальмував саме в цей період. Більш того, проблема посилювалася тим, що в пенсійній системі країни почалися серйозні перекося. До того ж, це все потребувало великих грошей. А зовнішня політика уряду також потребувала серйозних фінансових вливань. На додачу до вищевикладеного в країні спостерігався високий рівень безробіття. Саме це і стало причиною того, що на парламентських виборах, що відбулися 27 вересня 1998 року, правляча коаліція зазнала нищівної поразки, якщо порівнювати з результатами перегонів 1994 року. Якщо на виборах 1994 року ХДС та ХСС отримали на двох 294 голоси, то на цих виборах вони змогли зайняти лише 245 місць в парламенті. Для прикладу, Соціал-демократи на минулих виборах здобули 252 місця в Бундестазі, а на цих - 298 [19]. Це поставило крапку в періоді німецької історії, який отримав назву "Ера Коля".

В цілому, політику Коля можна назвати послідовною і однозначно, проєвропейською. Однак виборці так і не зрозуміли його намагання закріпити авторитет країни в очах союзників по євроінтеграції через участь у різних військових конфліктах, які не тільки ставили під загрозу життя німецьких солдатів. Це потребувало значних фінансових ресурсів, які можна було пустити на інші цілі. До того ж, уряд Гельмута Коля дуже почав форсувати євроінтеграцію ФРН, беручи участь у всіх проектах різних міжнародних організацій, які інколи були більше схожими на авантюру. Однак тим не менш, авторитет Німеччини на міжнародній арені суттєво зріс і вона стала одним з локомотивів європейського співтовариства.

Після перемоги на виборах Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) отримала можливість сформувати коаліцію з партією "Союз90/Зелені", яка зайняла 49 місць в Бундестазі. Другим канцлером об'єднаної ФРН став голова СДПН Герхард Шредер. А пост міністра закордонних справ обійняв голова партії "Союз90/Зелені" Йошка Фішер. Коаліція цих партій у ЗМІ отримала назву "червоно-зелена". Герхард Шредер під час своєї виборчої кампанії наголошував на тому, що його політика буде послідовною та буде співпадати в багатьох аспектах з політикою попереднього уряду. Це, за його словами, повинно було обумовити стабільність. Новоспечений канцлер розумів, що саме з Німеччиною тепер асоціюється європейська політика в цілому. В той же час за його словами, країна може себе дозволити в політиці все, що хоче, як і будь-яка інша держава. Шредер наголосив, що треба подолати негативні наслідки минулого та відмовитись від якихось самообмежень в цьому питанні. В цьому плані знаковим є те, що першим серйозним випробуванням для нового уряду стало виконання рішення минулого складу Бундестагу про участь бундесверу в конфлікті на теренах Косово. Тоді, 16 жовтня 1998 року, за це рішення проголосували 500 депутатів. Але втілювати його в життя довелося вже уряду Шредера. Солдати бундесверу брали участь в різних місіях на Дунаї, поставляли військам НАТО амуніцію та зброю. А німецька авіація в складі багатонаціональних сил завдавала повітряних ударів по Белграду. Треба зазначити, що Герхард Шредер на конференції з безпеки в Мюнхені в лютому 1999 року, тобто незадовго, до цих подій, зазначав, що Німеччина, як і будь-який член ЄС та НАТО, готова брати відповідальність на себе. [2, с.315; 4, с.593]

В 1999 році намітилися деякі зміни у відносинах США та ФРН у певних питаннях зовнішньої політики. Конфлікт між країнами відбувся в рамках НАТО при обговоренні нової стратегічної концепції організації на саміті у Вашингтоні. Справа в тому, що ФРН наполягала на тому, щоб при вирішенні криз організація обов'язково отримувала мандат ООН. А американська делегація вважала будь-який конфлікт ситуацією, яка

потребує швидкого вирішення. І начебто в цьому випадку без мандату ООН можна обійтися. Хоча, на фоні того, що в цей час вже відбувалася операція НАТО під назвою "Союзна сила", результатом якої стало бомбардування Белграду, то ця дискусія виглядає дещо незрозуміло. Тим більш, враховуючи той факт, що для здійснення бомбардувань, мандат ООН нікому не знадобився.

В 2000-му році основною ареною для реалізації зовнішньої політики ФРН стала Організація Об'єднаних Націй. Справа в тому, що в 1992 Німеччина вже намагалася стати членом Радбезу ООН, однак досягти цього не вдалося. На цей рік було заплановано проведення "Саміту Тисячоліття", на якому повинні були підняті питання діяльності організації на наступні роки. Звісно, мова також йшла і про реформування ООН, яка все гірше справлялася з різного роду кризовими явищами. ФРН пропонувала розширити склад Ради Безпеки ООН і, звісно, претендувала на місце в цьому органі. Певною мірою це можна зрозуміти, враховуючи факт того, що 10% бюджету ООН фінансувала саме Німеччина. Більш того, німці приймали участь в лівій частці миротворчих місій організації. Шредер виступаючи на "Саміті Тисячоліття" зазначив, що "на перший план вийшло завдання по запобіганню кризових явищ. Ми повинні зробити свої висновки з подій останніх років і реформувати Радбез ООН. Рада повинна стати більш ефективною. При її розширенні Німеччина готова взяти на себе відповідальність" [2, с.320-322] В нове тисячоліття ФРН входила саме в таких умовах.

Німеччина продовжувала показувати свою серйозну зацікавленість в ряді інших проектів. Зокрема, мова йде про тіснішу інтеграцію в рамках Європейського співтовариства. На міжурядовій конференції ЄС в Ніцці, Герхард Шредер заявляв, що "німці готові піти набагато далі (в питаннях інтеграції), аніж інші держави" [1, с.21].

В 2001 році ФРН, як і усьому світу, прийшлося зіткнутися з терористичними актами, які сталися 11 вересня 2001 року в США. Практично миттєво уряд ФРН оприлюднив заяву про те, що країна, як союзник і партнер США, буде реагувати на терористичні акти миттєво і адекватно, згідно зі статтею 5 Північноатлантичної угоди [2, с.324; 15].

Однак вже після того, як пішла мова про відправку військ НАТО до Афганістану сталося так, що уряд ФРН натикнувся на серйозний спротив всередині країни, а саме в Бундестазі. Без згоди парламенту, зробити щось в цьому напрямку уряд не мав права. А тут депутати висловили серйозні сумніви в тому, що участь німецьких вояків є необхідною. Особливо серйозний спротив чинили депутати від "Зелених". Причому все це викликало кризову ситуацію, що за рік до парламентських виборів могло негативно вплинути на позиції "червоно-зеленої коаліції". Лише завдяки серйозним зусиллям уряду Шредера вдалося продати резолюцію, якою дозволялося німецьким воякам стати складовою частиною багатонаціональних сил в Афганістані. "За" проголосували 336 парламентарів, при необхідній кількості – 334 голоси. Цікаво, що в уряді поставили депутатів перед фактом того, що якщо документ не буде проголосований, то уряд Шредера піде у відставку. Вже на початку грудня 2001 року 5000 солдат бундесверу приймало участь в операції [2, с.324-325].

На початку 2002 року сталася важлива подія, як для Німеччини, так і для ЄС. З першого січня цього року в обіг була введена єдина європейська валюта – євро. Саме ФРН була однією з найбільш зацікавлених країн ЄС в цьому. Однак питання зовнішньої політики для "червоно-зеленої коаліції" відійшли дещо на другий план. Справа в тому, що на вересень 2002 року були заплановані вибори до Бундестагу. А коаліція не могла показати виборцю якісь суттєві успіхи у внутрішній політиці. В цій сфері, на відміну від зовнішньої політики, залишалася купа старих проблем, а саме: високий рівень безробіття, невирішеність соціальних проблем, суттєва різниця у рівні життя між східною та західною частинами країни. До того ж, Шредер в своїй передвиборчій кампанії використовував доволі жорстку риторику, суть якої можна звести до того, що Німеччина повинна знайти свій "німецький шлях" в світі. Це дуже налякало сусідів ФРН, а також ряд європейських країн, які не розуміли, що саме канцлер має на увазі. А якщо заглядати в історію XX століття, то позиція інших країн стає зрозумілою. Більш того, це ще більше віддалило ФРН та США. Це відбувалося на фоні того, що німецький уряд в цьому ж році заявив, що не буде брати участі в операції США в Іраку. Більш того, в цьому питанні ФРН знайшла собі союзників в особі Франції та Росії. Це викликало ще більш негативну реакцію з боку Сполучених Штатів. Джордж Буш вже почав міркувати над тим, щоб перенести американські бази з Німеччини до сусідньої Польщі [4, с.598]. З великими труднощами "червоно-зеленій коаліції" вдалося залишитися при владі (партії на двох зайняли 303 місця в Бундестазі з наявних 603). Шредер залишився канцлером, а Фішер – головою МЗС [20].

Після цього уряд Шредера зробив все, що було можливо для того, що відновити відносини з США. Однак все-таки ФРН виступила за збереження Іраку, як єдиної держави, а співпрацю з Францією та Росією не припинила. Вже в січні 2003 року було прийнята спільна заява Франції та ФРН про неприпустимість військового вторгнення в Ірак, як аргументу в конфлікті з Саддамом Хусейном. На цьому конфлікт між ФРН та США було вичерпано.

Вже в травні 2003 року новий міністр оборони ФРН Петер Штрук представив свою версію "Директив з оборонної політики". В цьому документі Штрук відмічав, що в 21 столітті треба відійти від розуміння оборони, як простого захисту кордонів держави. На його думку центр уваги в питанні європейської та національної безпеки треба змістити на міжнародні та етнічні конфлікти, асиметричні загрози, зброю масового знищення та тероризм. За словами Штрука, головним елементом європейської зони стабільності повинен бути Євросоюз, а для того, щоб він досяг політичної дієздатності та ефективності потрібно мати розвинений інструментарій в усіх сферах, що пов'язані з безпекою. Крім того, на його думку, потрібна бути створена єдина європейська політика безпеки та оборони, а в подальшій перспективі потрібно створити Європейський союз безпеки та оборони. [16] Треба зазначити, що в цьому напрямку ФРН вдалося добитися поставленої

мети. Вже 12 липня 2004 року було створене Європейське Агентство з оборони, завдяки саме активності німецьких дипломатичних кіл.

Важливим також є і те, що Штрук в своїх "Директивах" наголошує на використанні німецьких солдат для встановлення порядку в кризовому регіоні, бо "конституція ФРН та міжнародне право є основою для використання бундесверу".

В цьому ж році влітку було представлено проект так званої конституції ЄС, який було вироблено за співробітництва представників Франції та Німеччини. Ним передбачалося трансформація ЄС з міжнародної організації в таку собі державу федеративного типу, керівництво якою здійснював би Європарламент та єдиний уряд. Церемонія підписання конституції відбулася 29 жовтня 2004 року в Римі, після чого почалася процедура ратифікації документу країнами-членами ЄС. Однак після того, як влітку 2005 року проект було провалено на референдумах у Нідерландах та Франції, від нього було вирішено відмовитись зовсім. [4, с.599]

На фоні цих процесів, почалася внутрішньопартійна криза в партії Шредера. В 2004 році її ряди покинули багато старих членів, а Шредер пішов з посади голови партії. Останнім дзвіночком для Шредера стала поразка в травні 2005 року його партії на місцевих виборах в землі Північний Рейн – Вестфалія. До цього часу депутати від СДПН протягом 39 років одержували тут перемогу. Уряд запустив процедуру дострокових виборів, які було призначено на вересень 2005 року. Хоча СДПН за думками експертів повинна була програти, вона набрала рівну кількість голосів разом з блоком ХДС/ХСС [21]. Між партіями почалися перемовини, в результаті яких було проголошено про створення так званої "широкої коаліції" СДПН та ХДС/ХСС. Незважаючи на протидію самого Шредера, новим канцлером ФРН стала голова ХДС/ХСС 51-річна Ангела Меркель.

Європейський вектор зовнішньої політики ФРН за часів правління Гельмута Коля та Герхарда Шредера був одним з найважливіших напрямків. За допомогою цілого інструментарію різних методів урядам за короткий час вдалося зробити ФРН одним з найбільших та найсерйозніших гравців на міжнародній арені. Буквально за 15 років країна стала центральною державою Європи, навколо ідей якої об'єднувалися інші європейські країни. Більш того, за короткий період Німеччині вдалося досягти серйозних успіхів не тільки в рамках будівництва ЄС, а і в рамках діяльності Північноатлантичного альянсу. Серйозну активність дипломатичні кола ФРН розгорнули і в Організації Об'єднаних Націй. Якщо в плані участі німецьких солдат у вирішенні ряду конфліктів усі поставлені цілі були досягнуті, то в питанні отримання місця у Раді Безпеки ООН, успіху досягнути не вдалося. Причому, як за часів Коля, так і за часів Шредера.

Порівнюючи політику обох урядів, треба виділити спільне. По-перше, обидва уряди зробили європейський напрямок найважливішим у своїй зовнішній політиці; по-друге, міністерство оборони в особі міністра стало одним з найважливіших в плані укріплення міжнародного авторитету та іміджу ФРН, через висвітлення зовнішньополітичних задач в ряді документів та використанні бундесверу при вирішенні конфліктів; по-третє, головним напрямком діяльності обох урядів стала співпраця з Європейським Союзом і діяльність в рамках посилення європейської інтеграції.

Говорячи про відмінності, треба зазначити: по-перше, уряду Коля вдалося за короткий час розробити ряд доктринальних положень зовнішньої політики та визначити її основні напрямки; по-друге, уряд Коля для укріплення міжнародного авторитету ФРН намагався використати будь-яку можливість для цього, навіть якщо участь німецьких солдатів і не принесла б серйозні дивіденди в практичному плані; уряду Коля довелося стикнутися з протидією деяких політичних сил всередині країни саме через реалізацію своєї зовнішньої політики. Натомість уряд Шредера отримав країну, яка вже мала певний міжнародний авторитет і могла сама диктувати умови іншим. Тому він, незважаючи на продовження зовнішньополітичного курсу Коля, не погоджував політику Німеччини з діями США; ініціював введення єдиної європейської валюти; намітилося серйозне покращення відносин з Францією.

Отже, завдяки діяльності урядів Герхарда Шредера та Гельмута Коля ФРН стала одним з найбільших авторитетних складових європейського співтовариства та серйозною силою на світовій політичній та економічній арені.

Джерела та література

1. Арзаманова Т.В. Политика безопасности Германии на рубеже веков: Аналитический обзор / Арзаманова Т.В., Арзаманов М.Г. – М., 2001. – 108 с.
2. Ахтамзян А.А. Объединение Германии. Обстоятельства и последствия. Очерки. – М.: Библос Консалтинг, 2010. – 384 с.
3. История Германии: учебное пособие: в 3 тт./ [Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова]. – М.: КДУ, 2008, – Т. 3: Документы и материалы. – 2008. – 592 с.
4. История Германии: учебное пособие: в 3 тт./ [Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова]. – М.: КДУ, 2008, – Т. 2: От создания Германской империи до начала XXI века. – 2008. – 672 с.
5. Топоркова О.А. Объединенная Германия в Европейском союзе/ О.А. Топоркова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2011. – №608. – С.154-163.
6. Пархитко Н. П. Эволюция военной политики ФРГ после объединения / Н.П. Пархитко. // Вестник МГИМО-Университета. – 2010. – №5. – С. 320–326.
7. Бжезинський З. Велика шахівниця / З. Бжезинський. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
8. Послевоенная история Германии: Российско-немецкий опыт и перспективы: Материалы конференции российских и немецких историков (Москва, 28-30 октября 2005 г.): Сборник статей. – М.: ДиректМедиа Пабблишинг, 2007. – 340 с.
9. Kohl H. 11. April 1997: Rede anlässlich des 25-jährigen Bestehens der SAP AG in Mannheim. [Elektronische Ressourcen] – Режим доступу: http://helmut-kohl.kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1832 – Назва з титулу екрану.
10. Kohl H. 26. Mai 1992: Rede anlässlich der Eröffnung der Schurman-Lecture in Heidelberg. [Elektronische Ressourcen] – Режим доступу: http://helmut-kohl.kas.de/index.php?menu_sel=17&menu_sel2=&menu_sel3=&menu_sel4=&msg=1448.

11. Freiheit In Verantwortung/ Grundsatzprogramm der Christlich Demokratischen Union Deutschlands Beschlossen vom 5. Parteitag Hamburg, 20. - 23. Februar 1994.
12. Der Bundesminister der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ag-friedensforschung.de/themen/Bundeswehr/VPR1992.pdf>.
13. White Paper on the security of the Federal Republic of Germany and the situation and the future of Bundeswehr (1994) [Electronic resource] – Режим доступу: <http://www.resdal.org.ar/Archivo/d0000066.htm>.
14. The Alliance's New Strategic Concept (1991) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23847.htm.
15. Північноатлантична угода (4 квітня 1949 року). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=uk.
16. P. Struck. Defence Policy Guidelines. Electronic resource] – Режим доступу: mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/157025/ipublicationdocument_singledocument/cb7a6ce6-5a6b-4970-8897-64c1c8ef4ad8/en/Germany_English2003.pdf.
17. Election to the 13th German Bundestag on 16 October 1994 [Electronic resource] – Режим доступу: https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1994.html.
18. Макогон Д.И. Трансформация внешней политики ФРГ после окончания Холодной войны/ Д. И. Макогон // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – 2014. – Вип.88. – С.387-391.
19. Election to the 14th German Bundestag on 27 September 1998 [Electronic resource] – Режим доступу: https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1998.html.
20. Election to the 15th German Bundestag on 22 September 2002 [Electronic resource] – Режим доступу: https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2002.html.
21. Election to the 16th German Bundestag of 18 September 2005 [Electronic resource] – Режим доступу: https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2005.html.

Serhienko Ya. Yu. The analysis of major foreign policy vectors of the united Germany government during the rule of Helmut Kohl and Gerhard Schroeder: an attempt of comparative analysis

The article analyzes major foreign policy vectors of the united Germany government during the rule of Helmut Kohl (1982-1998) and Gerhard Schroeder (1998-2005). The study highlights the specificities of German foreign policy in 1990-2005. Various aspects of the country's relations with leading international organizations have been analyzed. The author also attempts to conduct comparative analysis of the policy pursued by Helmut Kohl and Gerhard Schroeder in the international arena in both Europe and worldwide.

Key words: united Germany, H. Kohl, G. Schroeder, foreign policy, European integration, security.

Сергиенко Я. Ю. Анализ основных векторов внешней политики Объединенной Германии во времена правления правительств Гельмута Коля и Герхарда Шредера: попытка сравнительного анализа

Статья посвящена анализу основных векторов внешней политики Объединенной Германии во времена правления правительств Гельмута Коля (1982-1998 гг.) и Герхарда Шредера (1998-2005 гг.). В материале обращается внимание на особенности внешнеполитического курса ФРГ в 1990-2005 гг. Проанализированы различные аспекты отношений страны с ведущими международными организациями. Также была предпринята попытка сравнительного анализа политики Гельмута Коля и Герхарда Шредера на международной арене Европы и мира.

Ключевые слова: Объединенная Германия, Г. Коль, Г. Шредер, внешняя политика, европейская интеграция, безопасность.